

Šifra vsak četrtlet in velja za poštno vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 Din, pol leta 16 Din, četrt leta 8 Din. Izven Jugoslavije 64 Din. Naročnina se pošlje na upravištvu »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta št. 5. — List se dopušlja do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. Tel. Interurban 113.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopis se ne vrača. Upravištvu sprejema naročnino, inserate in reklamacije. Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprite reklamacije so poštnine proste. Čekovni račun poštne urada Ljubljana 10.603. Telefon interurban 113.

49. številka.

Maribor, dne 9. decembra 1926.

60. letnik.

Ob dvajsetletnici naše izobraževalne organizacije.

(Govor poslanca dr. Hohnjeca na obnem zboru Prosvetne zveze v Mariboru 29. novembra t. l.)

Dvajset let dela leži za nami. Bilo je to plemenito delo, porojeno iz najčistejših in vzvišenih nagibov, vršeno z vzgledno požrtvovalnostjo. Bilo je to plodonosno delo kakor redko katero drugo. Njegov plod pa je ta: slovenski narod, četudi med najmanjšimi po številu, zavzema v krogu kulturnih narodov Evrope višje in širje mesto kakor drugi narodi, ki razpolagajo z večjim številom članov in z večjimi količinami gmotnih sil.

Dvajset let je primeroma kratka doba, pa velevažna. Ti dve desetletji sta prinesla za Evropo in druge dele sveta večje in važnejše spremembe na političnem, gospodarskem in kulturnem polju, nego so prej prinesla stoletja.

Starodavni cesarski in kraljevski prestoli so se zrušili, kakor da so iz pajčevine. Tisti možje, ki so z njih kakor iz nekake nadzemljeke vzvišenosti komandirali narodom in državam, so morali kakor »Ubežni kralj« v pesmi bežati v tujino. Narodi so strli okove, v katere jih je vkovala državna politika, ki jih je smatrala samo kot predmet in sredstvo za svoje cilje. Dvignili so se, da postanejo nositelji politike in vršilci svoje lastne volje. Nižji in delovni sloji so pred svetom izrazili in uveljavili svojo zahtevo, da nóčejo več biti samo predmet izkoriščevanja v rokah brezsrčno krutega kapitalizma. V Rusiji so šli še dalje ter so z izkoriščevalci vred hoteli porušiti tudi ves narodnogospodarski sestav in red, v čemer pa niso tako uspeli, kakor so želeli.

Tekom zadnjih dvajset let se je politična karta Evrope spremenila. Države so se spremenile in predrugačile po obsegu in vsebini. Velike so se zmanjšale, male povečale. Narodi, ki so prej stanovali v tuji hiši, so dobili svoj lasten dom — lastno državo. Ti dogodki dokazujejo, kako se države spreminjajo, rastejo, padajo in izginjajo, narodi pa ostajajo. Narod je prvobitnost in prirodnost, država pa je poznejše in drugoredno, ona je tvorba, v kateri narod izgradi svojo osebnost. »Država predstavlja«, kakor piše nemški pisatelj Kjellen, »samo plod, zunanji izraz in dovršitev narodnega duha, a ne koren, iz katerega je vznikel narod.« Angleški zgodovinar Green pa pravi: »Država je slučajnost, ona more biti ustvarjena ali razrušena. Narod pa je najrealnejša tvorba, ker naroda ne morete ne ustvariti ne razrušiti.«

Slovenski narod je stvarna in dejstvena tvorba. On je šel skozi razne državne oblike in države ter jih je preživel. Sedaj živi v svoji nacionalni (narodni) državi, v kateri hoče živeti svoje lastno življenje ter razviti svojo samobitnost, katero hoče pokazati v njenih lepih plodovih.

Da je naš narod tako realna (stvarna) tvorba, gre velika zasluga našemu izobraževalnemu delu, ki je vedno skrbno gojilo vse sestavne dele slovenske narodnosti: slo-

vensko zemljo in ljubezen do nje, slovenski jezik in njegovo negovanje, slovensko narodno državo, odnosno državno idejo. To so stvarni deli slovenske narodnosti. Še važnejši pa so njeni osebni deli, ker leži težišče naše narodne ideje na duhovno-kulturnem polju. Vsak narod živi od svoje narodne kulture in prosvete. Čim krepkejšje je to duševno narodovo življenje, tem krepkejši je narod. Če to duševno in kulturno življenje propade, propade z njim tudi narod.

Tako je našo narodno idejo pojmoval naš veliki narodni učitelj in voditelj škof Slomšek. V sredi preteklega stoletja je stopil pred naše ljudstvo s klicem:

»Le bistrimo si glave,
ne dremajmo zaspani,
rodovom tujim vsi prodani!«

Za Slomškega je pravi Slovenec tisti, ki ne govori samo slovenski jezik, marveč ki duhovno korenini v narodu, ki se slovenske misli oklepa z duhom in srcem. Slomšek je slovenska narodnost istovetna s slovensko kulturo in prosveto.

Tako je slovensko narodnostno idejo pojmoval rajni naš dr. Krek, ki je pred 20 leti stal ob zibelki naše velike izobraževalne organizacije, Slovenske krščansko-socialne zveze, prednice sedanje Prosvetne zveze. Tako pojmuje mo to idejo mi, ki sledimo Slomšekovim in Krekovim načelom. Tako jo tudi pojmujejo naši vrli kmetski in delavski možje in fantje in vrta slovenska dekleta, ki delujejo širom Slovenije po naših prosvetnih društvih in mladinskih organizacijah.

Za nas je narodna ideja socialno kulturna ideja. Mi smatramo narod kot duhovno-kulturno količino in celoto. Da to bode ter ostane slovenski narod, moramo skrbno gojiti njegovo duhovno bistvo: pravo, religijo (vero), filozofijo (svetovno naziranje), moralo, znanost in umetnost. Za ta visoki cilj je naša ljudska prosvetna organizacija delala dvajset let ter rodila krasne uspehe. Za ta namen bo v bodočnosti nadaljevala ter pomnožila svoje delo.

Ker smo trdno prepričani, da brez vere ni prave ljudske kulture in prosvete, smo svoje izobraževalno delo med narodom utemeljili na trdno podlago katoliške vere. Ustanovitelj naše vere je izjavil: »Jaz sem luč sveta.« To luč, ki nam sije iz naše vere in njenih resnic, smo širili med našim narodom in vsemi njegovimi sloji. Pred poedince in pred sloje in stanove smo stopali z opominom apostolovim: »Živite kakor sinovi luči.« To je pravo prosvetljevaje nje naroda, ki je mogoče samo v naših vrstah. Nobena svobodomiselnost, s katero se ponašajo stranke meščanskega liberalizma, in nobena materialističnost, ki je lastna socialni demokraciji, ni sposobna za tako prosvetno delo.

Naposled je tudi treba povdariti, da naše prosvetno stremljenje ne sme ostati ob mejah naše države. Izven mej naše države živi na stotisoče sinov in hčera slovenskega naroda, na katere ne smemo pozabiti. Mi bi se ne zavedali svoje narodnosti in dolžnosti, ki jih imamo do nje, ako bi pozabili na svoje brate in sestre v Avstriji in Italiji, ki so v nevarnosti, da izgubijo svojo slovensko narod-

nost. Človek ni in ne sme biti brezbrizen za to, ali mu oboli in odpade eden ali drugi ud njegovega telesa. Ahi smemo biti brezbrizni za to, da nam na tisoče udov našega slovenskega narodnega organizma, na tisoče slovenskih naših bratov in sester odpade in umre v narodni smrti?! Ali moremo zakrkniti svoja srca, ko ti naši bratje iz tujine dvigajo proti nam svoje pomoč iskajoče oči in roke? Ali ni naša dolžnost, da jim oskrbimo sredstva in možnost, da morejo z nami živeti duhovno življenje slovenskega naroda?!

Pred vojno smo imeli svoje narodno-obrambno društvo »Slovensko Stražo«, ki je delalo vzporedno in vzajemno z našo izobraževalno organizacijo. Naši vrli prosvetni delavci so obenem bili najboljši pospeševalci naše narodno obrambne dejavnosti. Med in po vojni je to gibanje, ki je rodilo velike uspehe, zastalo. Zalostne razmere naših slovenskih bratov v tujini, kojim preti dnevno rastoča nevarnost narodne smrti, pa nam nalagajo neizogibno dolžnost, da obnovimo in pomnožimo svoje narodno-obrambno delo. Pri tem nas ne vodi namen, da bi drugim narodno-obrambnim organizacijam delali konkurenco, še manj, da bi stopili v protivnost proti njim. Naše geslo je: prijateljsko sodelovanje za skupni cilj obrambe ogroženega slovenstva izven mej naše države.

Upam, da moj današnji poziv ne ostane glas vpijočega v puščavi, marveč da najde krepak odmev širom naše domovine, kakor ga je našel na današnjem obnem zboru. Ko dobite od voditeljev naše organizacije povabila in navodila, tedaj boste, kakor se nadejam, v svoj delovni program postavili bistveno točko: narodno-obrambno delo za ogroženo slovenstvo v tujini.

Kandidatna lista SLS

ZA OBLASTNO SKUPŠČINO V MARIBORU.

I. Srez Celje:

Kandidati:

1. Krajnc Davorin, kmet, St. Jungert, občina V. Pirešica.
2. Mešič Anton, župan in posestnik, Polzela.
3. Levstik Miloš, učitelj v p., Celje, Miklavžki hrib.
4. Uranjek Jakob, rudar, Zabukovca, občina Griže.
5. Slomšek Franc, posestnik in obrtnik, Sv. Jurij ob j. ž.
6. Gorič Konrad, kovač, Vransko.

Namesnik:

1. Kronovšek Alojzij, posestnik in obrtnik, Parižlje.
2. Samec Jožef, posestnik v Arčinu pri Vojniku.
3. Novak Karol, posestnik in župan, Motnik.
4. Lesjak Alojzij, posestnik in župan v Ponorju, Sv. Jurij ob Taboru.
5. Črepinšek Blaž, poštni uslužbenec, Zavodna pri Celju.
6. Rančigaj Anton, posestnik, Gomilsko.

II. Dolnja Lendava.

Kandidati:

1. Baša Ivan, župnik, Bogojina.

Zadnji Mohikanec.

Povest iz leta 1757.

Po J. F. Cooper-ju predelal Al. Benkovič.

Zdaj je govornik obstal in se oziral, da vidi, če so njegove besede padle na rodovitna tla. Oči vseh poslušalcev so bile uprte v njegove ustnice, kakor bi slehernega navdajala želja, da popravi krivico, ki se je zgodila njegovemu rodu. S tihim, tožnim glasom je nadaljeval Magva:

»Ako je veliki duh svojim rdečim otrokom dal razne jezike, jih jim je dal zato, da jih razumejo vse živali. Ne-katere je namestil sredi snega med medvede. Drugim je določil bivališče blizu zahajajočega solca na poti proti srečnim gozdom, kjer bomo lovili po naši smrti. Zopet drugim je podaril zemljo okrog velikih sladkih voda, svojim najljubšim otrokom pa je dal pesek ob slani vodi. Ali poznajo moji bratje ime njegovega najljubšega naroda?«

»To so Lenapil!« so kakor na en glas zaklicali poslušalci.

»Da, Lenapil!« je pritrdil Magva in hinavsko klonil z glavo. »Solnce se je dvigalo iz vode, ki je bila slana, in je tonilo v vodi, ki je bila sladka, in nikdar ni zašlo očem svojih otrok. A čemu bi jaz, ki sem Huronec, modremu narodu govoril o njegovi preteklosti? Čemu bi ga spominjal njegove nesreče, njegove nekdanje veličine, njegovih junaskih činov, njegove slave, njegove sreče, izgubljenega bogastva, porazov in končno njegovega propada? Ni li med vami nekdo, ki je videl vse to in ve, da govorim resnico? Govoril sem. Moj jezik molči, kajti srce mi je težko, a moja ušesa so odprta.«

Ko je bil govornik mahoma utihnil, so vsi obrnili poglede v modrega Tamenunda. Odkar je bil ožak sedel, so njegove ustnice ostale zaprte. Sključen je sedel na svojem sedežu. Zdelo se je, kakor bi se niti ne zmenil za to, kar se je godilo okrog njega. Preudarno uglaseni glasovi Magve pa so ga vzdramili, da je zdaj in zdaj dvignil glavo, kakor bi poslušal. Ko pa je Zviti lisjak na glas in s poudarkom izustil ime njegovega naroda, je starec odprl oči in se ozrl na zborovalce z medlim pogledom. Nato je skušal vstati. Podpiran od svojih dveh spremljevalcev se je dvig-

nil dostojanstveno, čeprav se je tresel od slabosti, ter je izpregovoril z votlim glasom, ki pa ga je bilo različno slišati iz splošnega molka:

»Kdo kliče otroke Lenapov? Kdo govori o stvarih, ki so minile? Ali ne postane iz jajčka črv, iz črva muha, ki mora umreti? Čemu bi Delavarom govoril o lastnini, ki je izgubljena? Rajši zahvalite Manita za to, kar je ostalo.«

»To je govoril prijatelj Tamenunda«, je rekel Magva in stopil bliže k starcu.

»Prijatelj!« je ponovil ožak in mračen oblak mu je legel na čelo. »Ali so Huronci gospodarji sveta? Kaj je Huronca pripeljalo semkaj?«

»Pravica! Njegove ujetnike imajo njegovi bratje v svojih rokah. Prišel je in zahteva nazaj svojo lastnino.«

Tamenund je nagnil uho proti enemu izmed poglavarjev in poslušal kratko pojasnilo. Potem je trudne oči dolgo in zvedavo upiral v Magvo ter rekel nazadnje:

»Pravičnost je zakon velikega Manita. Otroci, dajte jesti tujcu. Huronec, ti pa potem vzemi, kar je tvojega, in pojdi!«

Sodba je bila izrečena. Ožak je zopet omahnil na svoj sedež in zatisnil oči, kakor bi mu bile ljubše slike minolega časa nego sedanost. Nihče izmed Delavarov si ni upal, da bi mrmral zaradi sodbe ali ji ugovarjal. Komaj so bile besede izgovorjene, že je nekaj mladih vojščakov stopilo za Sokola in Heywarda in jima s tako naglico zvezalo roke, da niti misliti nista mogla na upor.

Magva se je zmagovalno ozrl po zborovalcih. Potem pa je uprl oko v Koro, ki si jo je najbolj pozelel izmed ujetnikov. Toda namesto da bi se nje polastil, je stopil k Elizi, jo prijel za roko in mignil Heywardu, naj gre za njim. To pot pa se je Magva zmotil. Kora ni pohitela za sestro, marveč je padla očaku k nogam in proseče glasno zaklicala:

»Pravični, častitljivi Delavar! Tvojo modrost in moč prosimo milosti. Zapri svoje uho lažem zvijačnega Huronca, krvoločne zverine, in čuvaj nas!«

S težavo je starec odprl oči in se še enkrat ozrl po zbranem narodu. Potem se je počasi ozrl na Koro, ki je z rokami, na prsih sklenjenimi, klečala pred njim in zaupno gledala vanj. Polagoma se je izpremenil izraz Tamenundovega obraza. Brez pomoči in skoro brez napora je ostal in rekel z odločnim glasom:

»Kdo si ti?«

»Ženska, ki te prosi varstva, ženska sovražnega angleškega rodu, ako že hočeš tako, ki pa še nikdar nič žaloga ni storila tvojemu narodu ali kakemu drugemu človeku.«

»Kaj hočeš od mene?«

»Daj, da se vrnem k našim ljudem.«

»Bledoličniki so ošaben, lačen rod. Polastili bi se radi vsega sveta. Najmanjši izmed njih misli, da je boljši kot naši najmodrejši. Psi in vrane njih rodu bi lajali in krakali, ako bi vzeli v svoj vlgvam ženo, ki bi ne imela kože bele kot sneg. A naj se ne bahajo preglasno pred velikim Manitom. Z vzhajajočim solncem so prišli v deželo, lahko pa se zgodi, da jo bodo z zahajajočim solncem zopet zapustili.«

Kora je izprevidela, da na ta način ničesar ne doseže, zato je obupno vzkliknila: »Tu je še en ujetnik, ki ga niso pripeljali pred te. Pusti ga govoriti, predno nas izročiš krvoločnemu Huroncu.«

Ne vedoč, kaj bi naredil, je Tamenund gledal po poslušalcih. V tem pa je rekel eden njegovih spremljevalcev:

»To je Kača — rdečekožec v službi Angležev. Pripravljenega imamo za mučenje.«

»Naj pride!« je ukazal ožak. Potem se je zopet sesedel na svoj sedež. Medtem ko je odšlo nekaj vojščakov na njegovo povelje, je nastala med zborovalci taka tišina, da je bilo slišati iz bližnjega gozda, kako je šumelo listje v jutranjem vetru. Slednji se je množica razgrnila in Unkasa spustila skozi. Vse oči so z občudovanjem sledile gibni, vitki, lepo vzrastli ujetnikovi postavi.

Mladi Mohikanec se je mirno oziral na vse strani. Sovražni izraz v obrazih poglavarjev je sprejel z isto malomarnostjo kot radovednost žensk in otrok. Ko pa je njegov pogled obstal na Tamenundu, je bilo videti, kakor bi bil mladenič pozabil na vse drugo okrog sebe. S tihim korakom se je približal očaku in obstal poleg njega, dokler Tamenunda ni opozoril eden izmed poglavarjev, da ujetnik stoji pred njim.

»V katerem jeziku govori ujetnik z Manitom?« je vprašal ožak, ne da bi odprl oči.